

ՄԲԸՊԸՏԿԵՐՆԵՐԸ

Թարգմանեց ու խմբագրեց՝

ՄԱՇՏՈՑ ՎԱՀԷ ԴԱԶԱՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՅ

Սիրելի Ընթերցող,

օգտագործելով հաղորդակցութեան ներկայ միջոցները, անձնական նախաձեռնութեամբ՝ փորձում եմ իմ համեստ նպաստս բերել մեր ազգային հոգեւոր կեանքին, նաեւ համացանցի միջոցով տարածելով քրիստոնէական փոքրիկ գրութիւններ, այսպիսով յաղթահարելով աշխարհագրական սահմանափակումներն ու առաքումի ժամանակները: Փափաքս է հաղորդել քեզ այն՝ ինչ ինձ հաղորդուեց Նախախնամութեան գծած զանազան ճանապարհներով:

Կարող ես քո մասնակցութիւնը բերել Աստուծոյ Խօսքին մատուցուած այս ծառայութեանը, հաղորդելով քո մերձաւոր ու հեռաւոր ծանօթներին ահա այս համացանցային հասցէն.

gradaran@mashtoz.org

Այս հասցէին գրելով, նրանց հասցէները նոյնպէս կ'անցնեն իմ անուանացանկի մէջ եւ յաջորդաբար նրանք նոյնպէս կը ստանան հոգեւոր նոր գրութիւնների հրատարակումը տեղեկացնող նամակները: Այս ծառայութիւնն անվճար է:

Այս գործին որեւէ առաջարկ կամ օգնութիւն հասցնելու, որեւէ տեղեկութիւն խնդրելու կամ հարցումներ ներկայացնելու համար կարող ես գործածել համացանցային վերոնշեալ հասցէն:

*Կանխայայտ շնորհակալութեամբ եւ լաւագոյն մաղթանքներով,
եղբայրդ ի Քրիստոս Յիսուս՝*

Մաշտոց Վահէ Ղապարեան

ՍՐԲԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

«Աստուած մի ժամանակ ո՛չ մարմին ունենալով, ո՛չ էլ կերպարանք, չէր կարող որեւէ կերպ ներկայացուել պատկերներով: Բայց այժմ, երբ յայտնուեց մարմնում եւ ապրեց մարդկանց հետ, կարող եմ պատկերել այն՝ ինչը որ Աստուծոյ կեանքից տեսել եմ: ... Բաց դէմքով մենք հայում ենք Տիրոջ փառքին»¹: Չենք կարող ներկայացնել անտեսանելի ու անըմբռնելի Աստուծուն. Աստուծոյ Որդու Մարդեղութիւնն է՝ որ սկիզբ է տուել պատկերների նոր տնտեսութեանը:

Քրիստոնէական սրբանկարչութիւնը պատկերների միջոցով ընդօրինակում է աւետարանական պատգամը, որը Աստուածաշունչը աւանդում է Խօսքով: Սրբանկարը եւ Խօսքը փոխադարձաբար լուսաւորում են միմեանց: Ինչպէս նիւթական գրքերի ընթերցումն է հնարաւոր դարձնում Տիրոջ կենդանի խօսքի ըմբռնումը, նմանապէս սրբապատկերների հայեցողութիւնը հնարաւոր է դարձնում փրկութեան խորհուրդներին մերձեցումը տեսողութեան միջոցով: «Այն՝ ինչը որ մէկ կողմից արտայայտուած է թղթով ու թանաքով, միւս կողմից, սրբապատկերում, արտայայտուած է զանազան գոյներով ու ա՛յլ նիւթերով»²:

Սրբապատկերները, Աստուծոյ Խօսքի շուրջ խորհրդածութեանը եւ ծիսական երգեցողութեանը միացած, մաս են կազմում արարողութեան նշանների ներդաշնակութեանը, այնպէս՝ որ ծիսակատարուած Խորհուրդը տպաւորուի սրտի յիշողութեան մէջ եւ ապա արտայայտուի հաւատացեալների նորոգուած կեանքում:

«Սրբապատկերների գեղեցկութիւնը եւ գոյնը խթան են աղօթքներիս համար: Տօն են աչքերիս համար, ինչպէս որ գեղատեսիլ բնութիւնն է սիրտս մղում փառաւորելու Աստուծուն»³:

Սրբապատկերների վերաբերեալ ուղղափառ ուսմունքը

Անհնարին է խօսել Ծէսի մասին եւ որոշակի խորութեամբ չներկայացնել սրբապատկերների վերաբերեալ ուղղափառ ուսմունքը: Այն բոլոր ընդգիմութիւններին, որոնք դարերի ընթացքում ուղղուել են սրբապատկերների գործածութեան դէմ, ուղղափառ աւանդութիւնը պատասխանում է սրբապատկերների իր աստուածաբանութեամբ, որը հիմնուած է քրիստոսաբանական հարցերի ճշգրիտ ըմբռնման վրայ, այն հարցերում՝ որոնք վերաբերում են Տիրոջ եւ Նրա կեանքի զանազան դրուագների պատկերահանմանը, դրուագներ՝ որոնցում Նա ներկայանում է իր աստուածային փառքով. հիմնուած է նաեւ նիւթի եւ հոգու, էութեան եւ ներգործութիւնների, անստեղծի եւ ստեղծուածի, երկնաւորի եւ երկրաւորի, յաւիտենականի եւ ժամանակաւորի, բնօրինակի եւ նրա պատկերաւորման շուրջ եկեղեցու ուսմունքի ճշգրիտ բացատրման վրայ. եւ վերջում, համապատասխանում է աստուածային հետ հանդիպման հնարաւորութեանը, եւ վերջինիս անցքին՝ պատկերաւորուած բնօրինակի միջով, յատկապէս երբ խօսքը վերաբերում է Աստուծոյ սրբերի եւ հրեշտակների սրբապատկերներին:

Իրօք, Արեւելեան Աւանդութիւնը վճռականօրէն առաջնորդում է դէպի սրբապատկերների իրականութիւնը: Այս Աւանդութիւնն ուսուցանում է աստուածային մարդեղութեան գեղագիտական արտայայտութեան աստուածաբանական արժէքը, պատկերը ծառայեցնելով աստուածային տնտեսութեանը. ճանաչում եւ ընդունում է քրիստոնէական կեանքից ներս սրբապատկերների ունեցած հոգեւոր օգտակարութիւնը, որպէս «անգրագէտների

¹ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 16.

² Թէոդորոս Ստուդիթ, *Antirrheticus* 1, 10.

³ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 47.

Աստուածաշունչ», Յովհան Դամասկացու համաձայն, որ հաստատում է. «Այն՝ ինչ որ է Աստուածաշունչը ընթերցող անձանց համար, նոյնը սրբապատկերն է անգրագէտների համար. եւ այն՝ ինչ որ է խօսքը լսողութեան համար, նոյնը սրբապատկերն է տեսողութեան համար: Մենք սրբապատկերներին մերձենում ենք իմացականութեամբ»¹:

Ուղղափառ աւանդութիւնը հասնում է աւելի հեռուն. դաւանում է՝ որ սրբապատկերի միջոցով քօղազերծւում է աստուածային Անձի ներկայութեան բացայայտումը: Այլաբանական խորհրդապատկեր չէ. Եկեղեցին հաստատում է՝ որ հարկաւոր է պատկերել մեր Տէր եւ Աստուած Յիսուս Քրիստոսի մարդկային կերպարանքը, Քրիստոսի՝ որ աշխարհի մեղքը ջնջող Գառն է: Հարկաւոր է սրբապատկերներով ներկայացնել Քրիստոսին, աւելի՛ քան ներկայացնել գառան այլաբանական պատկերով, ինչպէս վարւում էին սկզբում: Այսպէս վարուելով, կարող ենք ըմբռնել Աստուծոյ Որդու խոնարհութիւնը եւ անդադար մտաբերել Նրա գործունէութիւնը որպէս մարդկային անձ, Նրա չարչարանքները, Նրա մահը եւ մարդկութեան փրկութիւնը:

Ահա թէ ինչու է սրբապատկերը սրբազան անձը ներկայացնում ո՛չ իր բնական չափանիշներով, կամ է՛լ աւելի պարզօրէն՝ այլաբանական խորհրդապատկերով, այլ փառահեղ եւ երկնային կերպարանքով: Հաշուի առնելով այս ամէնը, Եկեղեցին հաստատում է՝ որ սրբապատկերները հաւատքի ճշմարտութիւններն արտայայտելու ամենագօրեղ կերպն են:

Մեծ իրաւացիութեամբ է ընդգծւում, որ Աստուծոյ Որդին, որի մէջ է «մարմնապէս բնակւում աստուածութեան ամբողջ լիութիւնը»², խոստացուած, յայտնուած Խօսքը, որը խօսեց, շօշափուեց եւ ունկնդրուեց, անմնացորդ կերպով բովանդակուած է Աստուածաշնչի մէջ: Պօղոս Առաքեալը սահմանում է սրբապատկերների քրիստոսաբանական հիմքը. Քրիստոս «անտեսանելի Աստուծոյ տեսանելի պատկերն (eikón) է»³: Ուրիշ խօսքերով, Տիրոջ տեսանելի մարդկութիւնը իր անտեսանելի աստուածութեան պատկերն է, կամ՝ աստուածութեան անտեսանելի տարրի տեսանելի կերպարանքը:

Այս ամէնից հետեւում է՝ որ Տիրոջ պատկերը (eikón) ներկայանում է որպէս Աստուծոյ եւ մարդու պատկերը, այսինքն՝ որպէս մարդ-Աստուծոյ պատկերը: Հիմնական պատճառաբանութիւնը հետեւեալն է. ըստ իր աստուածութեան լինելով Որդին, Աստուծոյ պատկերով եւ նմանութեամբ ստեղծուած մարդու համազոյակից Պատկերը դառնում է – եւ մնում իր Մարդեղութիւնից յետոյ, մինչեւ ժամանակների վախճանը – Աստուծոյ հարազատ ու հաւատարիմ պատկերը: Այս պատճառով է Յիսուս յստակ կերպով հաստատում. «Ով տեսաւ ինձ, տեսաւ Հօրը»⁴: Սա նշանակում է՝ որ Տիրոջ մէկ եւ միակ Անձի մէջ միացած երկու բնութիւնները մեր առջեւ ներկայացնում են մարդ-Աստուած Յիսուսի միակ պատկերը, պատկերը՝ որ արտայայտում է նոյն ինքն Աստուծուն, թէեւ Նա բացարձակ կերպով անըմբռնելի է ու աննկարագրելի:

Տէրը բոլոր պատկերների պատկերն է, նախապատկերը՝ որ իրենում բովանդակում է աստուածային էութեան ամբողջութիւնը: Յովհան Դամասկացին, այս հարցի վերաբերեալ, հաստատում է. «Սրբապատկերները տեսանելի մասն են իրականութեան, որն ինքըստինքեան անտեսանելի է ու աննկարագրելի: Այս անտեսանելի ու աննկարագրելի իրականութիւնը պատկերւում է միմիայն մէկ նպատակով. թոյլատրելու համար ըմբռնել հազիւ ընկալելի եղանակով: ... ”Իրօք, աշխարհի ստեղծումից ի վեր, Աստուծոյ անտեսանելի կատարելութիւնները կարող են իմացականութեամբ տեսնուել Նրա կողմից կատարուած գործերում»⁵: Իրականում,

¹ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 17.

² Կղս 2, 9

³ Կղս 1, 15

⁴ Յվհ 14, 9

⁵ Հռմ 1, 20

ստեղծուած իրողութիւններում մենք տեսնում ենք պատկերներ (eikónes), որոնք հազիւ ընկալելի եղանակով յիշեցնում են մեզ աստուածային յայտնութիւնները»¹: Այս իսկ պատճառով, մենք տեսնում ենք Աստծուն – որին անհնարին է նկարագրել եւ պատկերել – միմիայն ընդմէջ իր աստուածային-մարդկային Անձի. Հօր Որդին եւ Խօսքը:

Աստուածաբանական այս քննարկումը Գրիգոր Պալամասը փաստում է հետեւեալ կերպ. Աստուած, ըստ իր էութեան անճանաչելի ու անընկալելի, ամբողջովին վերանցական լինելով, փորձառական գետնի վրայ դառնում է միաժամանակ նաեւ մասնակցելի, քանի որ Աստուած Նա է՝ որ է եւ լինելու է, Նա՝ որ ներկայ է բոլոր ներգործութիւններում, այն ներգործութիւններում՝ որոնք աստուածային մարդեղութիւնը – մարմնացած եւ մարդացած Որդին – դարձնում է մարդու կողմից յաւիտեան մասնակցելի, մարդու՝ որը տեսնելու է Տիրոջը Նրա երկրորդ գալստեան օրը: Յայնժամ մարդը տեսնելու է աստուածային ինքնա-յայտնութեան «Դէմքը», «Երեսը»: Երբ կը կերպարանափոխուի Տիրոջ փառքի մէջ, արդարացուած իւրաքանչիւր մարդ կը տեսնի Աստծուն երես առ երես, դէմ յանդիման: «Քանի որ այժմ տեսնում ենք ինչպէս հայելու մէջ, աղօտ եղանակով. բայց յայնժամ տեսնելու ենք երես առ երես: Այժմ անկատար է ճանաչողութիւնս, բայց յայնժամ կը ճանաչեմ կատարեալ կերպով, ինչպէս ես ինքս էլ ճանաչուած եմ»²: Եւ այդ «Դէմքը», այդ «Երեսը» լինելու է միեւնոյն մարդացած Խօսքինը, որը «պատկերն է անտեսանելի Աստծոյ, ծնուած՝ բոլոր արարածներից առաջ»³:

Սրբապատկերը վկայում է մի Աերկայութիւն

Հետեւաբար, Տիրոջ աստուածային եւ մարդկային Անձն է՝ որ սրբապատկերում տեսանելի է դարձնում Աստծոյ անտեսանելի էութիւնը: «Միմիայն երբ կը տեսնես անմարմինը քեզ համար մարդ դարձած, – հաստատում է Յովհան Դամասկացին, – կը կարողանաս ներկայացնել մարդկային կերպարանքի պատճէնը: Միմիայն երբ անտեսանելին տեսանելի կը դառնայ մարմնում, կը կարողանաս ստանձնել նմանութիւնը նրա՝ ում տեսել ես: Միմիայն երբ անմարմինը, անպատկերելին, անորակելին եւ անչափելին, Նա՝ ով իր էութեան գերազանցութեան պատճառով գերիվեր է բոլոր մեծութիւններից ... եւ որ յանձն առնելով ծառայի կերպարանքը՝ սահմանափակուած է նրանում ... յայնժամ կը կարողանաս գծագրել եւ ողորկ մակերեսների վրայ պատկերուած ներկայացնել Նրան՝ ով կամեցաւ տեսանելի դառնալ»⁴:

Քրիստոսի սրբապատկերը վկայում է մի ներկայութիւն, նոյն իր ներկայութիւնը, որը թոյլատրում է հասնելու մասնակցողական հաղորդակցութեան, աղօթքի եւ յարութեան, հոգեւոր մի հաղորդակցութեան, խորհրդական (միստիկ) մի հանդիպման, սրբապատկերում պատկերուած Տիրոջ հետ: Անշուշտ, Քրիստոսի սրբապատկերը նոյն ինքն Քրիստոս չէ, ինչպէս Ամենասուրբ Հաղորդութեան մէջ հացը Տիրոջ մարմինն է, իսկ գինին՝ Նրա արիւնը: Սրբապատկերում ունենք Նրա Անձի ներկայութիւնը, որը չի գոյափոխում, ո՛չ էլ որեւէ փոփոխութեան ենթարկում նիւթը կամ գոյները կամ վրձինները: Այսուամենայնիւ, սրբապատկերը անձնաւորական կերպով վերարտադրում է իրենում պատկերուած Քրիստոսի դիմագիծն ու ինքնութիւնը. եւ սա Նրա սրբապատկերներից իւրաքանչիւրի գլխաւոր յատկութիւնն է: Սրբապատկերի ամբողջ խորհուրդը պարփակուած է զօրութեամբ ազդու եւ խորհրդաւոր նմանութեան

¹ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 11.

² 1Կր 13, 12

³ Կղս 1, 15

⁴ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 10.

մէջ, որը մեր միտքն ուղղում է դէպի բնօրինակը, այսինքն՝ Տիրոջ աստուածային եւ մարդկային էութեանը:

«Սրբապատկերը, – կրկին հաստատում է Յովհան Դամասկացին, – մի գծագրութիւն է, որ հաւատարմօրէն վերարտադրում է բնօրինակը, ունենալով հանդերձ մէկ տարբերութիւն. յիրաւի, սրբապատկերը բացարձակ կերպով նման չէ բնօրինակին: Իրօք, անտեսանելի Աստուծոյ կենդանի, բնական եւ ամբողջովին հաւատարիմ պատկերը միմիայն Որդին է, որ Իրենում կրում է Հօրը, Հօր ամբողջ էութիւնը, քանի որ Ինքն ու Հայրը ամբողջովին նոյն են եւ նման»¹:

Այսպիսով, հետեւաբար, Քրիստոսի սրբապատկերներից իւրաքանչիւրը պարունակում եւ ներկայացնում է Տիրոջ Անձը. եւ ճիշտ այս Անձն է այն տարրը, որ սրբապատկերի միջով ճառագայթում է դէպի դուրս եւ ճառագայթման ու ձգողականութեան շնորհիւ դառնում է մի միջոց՝ որը դիտողին կապում է բնօրինակին, վկայելով եւ աւետելով բնօրինակի ներկայութիւնը:

«Սրբապատկերներին մատուցուած պատիւը ուղղուած է բնօրինակին»²:

Յոյն Եկեղեցու Հայրապետական Ժողովներից մէկը (Նիկիայի Բ) բաւական յստակութեամբ է արտայայտում այս նիւթի վերաբերեալ. «... Երկու բնութիւններից մէկը աննկարագրելի է, մինչ միւսը նկարագրուած եւ դիտուած է Քրիստոսի միակ սրբապատկերի մէջ»³: Եւ սա՝ որպէսզի բոլորին հռչակուի, որ «Տիրոջ պատկերը վերարտադրելով, մենք մեծարում ենք աստուածացած մարմինը եւ սրբապատկերում ճանաչում ենք ուրիշ ոչինչ՝ եթէ ոչ միայն բնօրինակը ներկայացնող պատկերը: ...

Այս իսկ պատճառով, սրբապատկերը մեծարելի է եւ սուրբ»⁴:

Նմանօրինակ է նաեւ այս հարցի վերաբերեալ Յովհան Դամասկացու կողմից տրուած բացատրութիւնը. «Աստուած, որ անմարմին է ու անկերպարան, հին ժամանակներում չէր կարող որեւիցէ մէկ կերպով պատկերուել: Այժմ Աստուած յայտնուել է մարմնում եւ հաղորդակցութեան մէջ է մտել մարդկանց հետ. հետեւաբար, սրբապատկերի միջոցով ներկայացնում եմ այն՝ ինչ տեսնում եմ Աստուծոց: Չեմ մեծարում նիւթը, այլ մեծարում եմ նիւթի Արարչին, Նրան՝ ով ինձ համար դարձաւ նիւթ եւ յանձն առաւ բնակուել նիւթի սահմաններում եւ փրկեց ինձ նիւթի միջոցով: Երբէք չեմ դադարելու յարգելու նիւթը, որի միջոցով իրականացուեց իմ փրկութիւնը»⁵:

Հաստատելով սա, եւ ըստ այն մեկնաբանութեան՝ որ մինչ այժմ ներկայացրեցինք սրբապատկերների մասին Եկեղեցու ուսմունքի վերաբերեալ, կարող ենք լաւագոյնս ըմբռնել Նիկիայի Բ ժողովի ուսմունքային հետեւեալ սահմանումը. «Մենք սահմանում ենք ամենայն վստահութեամբ եւ եռանդով, որ ինչպէս ներկայացնում է Խաչի թանկարժէք ու փրկարար պատկերը, նմանապէս մեծարելի սուրբ պատկերները – լինեն դրանք գոյներով նկարուած, խճանկար կամ ուրիշ յարմար նիւթով – պէտք է ներկայ լինեն Աստուծոյ սուրբ եկեղեցիներում, սրբազան սպասների ու հանդերձների, պատերի ու խորանների վրայ, տներում ու ճանապարհներում: Թող լինեն դրանք պատկերները մեր Տէր Աստուած եւ Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի, կամ մեր անարատ Տիրուհի Սուրբ Աստուածամօր, սուրբ հրեշտակների, բոլոր սրբերի ու արդարների: Իրօք, սրբապատկերների մէջ շարունակ ներկայացնելով ու դիտուելով, նրանք՝ ովքեր դիտում են, մղւում են դէպի պատկերուած բնօրինակի մտաբերումն ու փափաքը: Համբոյրը, որ դրոշմւում է սրբապատկերի վրայ, ըստ մեր հաւատքի՝ ստանում է ո՛չ թէ պաշտամունքի (բառի բուն իմաստով), այլ մեծարանքի իմաստ, քանի որ պաշտամունքը ուղղուած է միմիայն Աստուածային Բնութեանը: Այս մեծարանքը նման է ճշմարիտ եւ փրկարար

¹ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 9.

² Սբ. Բարսեղ Կեսարացի, *De Spiritu Sancto* 18, 45, 19.

³ Եպիփանոս Սարկաւազի խօսքը, *Mansi XIII*, 244.

⁴ Եպիփանոս Սարկաւազի խօսքը, *Mansi XIII*, 344.

⁵ Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 16.

Խաչին, սուրբ Աւետարաններին եւ միւս սրբազան առարկաներին մատուցուած մեծարանքին: Ուրեմն, նրանց թող մատուցուեն խոնկ եւ վառուած մոմեր, եւ թող որ մեծարուեն հնագոյն բարեպաշտ սովորութիւնների համաձայն: Քանի որ սրբապատկերին մատուցուած պատիւը վերաբերում է բնօրինակին եւ ով մեծարում է սրբապատկերը՝ մեծարում է նրանում ներկայացուած անձը»¹:

Համառօտ կերպով անդրադառնանք նաեւ Աստծոյ Ընտրեալների սրբապատկերներին, Ամենասրբուհի Կոյս Աստուածամօրից մինչեւ մեր հոգեւոր երկնակամարի բազմահազար սրբերը, որոնք հաճոյ եղան Տիրոջը:

Աստուածաբանական մեկնաբանութիւնը, այս հարցի վերաբերեալ, գերագոյն աստիճանի կենտրոնացած է Սուրբ Հոգու առանցքի շուրջ (հոգեկենտրոն է): Յովհան Դամասկացին գրում է. «Սրբերը, իրենց կեանքի ընթացքում արդէն իսկ, լի էին Սուրբ Հոգով: Նրանց մահից յետոյ, Սուրբ Հոգու շնորհը մնայուն կերպով թափանցում է նրանց հոգիներից, գերեզմանում դրուած նրանց մարմիններից, նրանց անձնական դիմագծերից ու կերպարանքներից եւ նրանց սրբապատկերներից ներս: Սա չի կատարուում ըստ նրանց բնութեան, այլ Սուրբ Հոգու շնորհի եւ ներգործութեան զօրութեամբ»²:

Հետեւաբար, սրբերի սրբապատկերների աստուածաբանութիւնը սերտօրէն կապուած է Սուրբ Հոգով լի նրանց անձին, քանի որ սրբերը, երկրային մարմնից բացի, ունեն նաեւ մի երկնային ինքնութիւն, ընկղմուած՝ Աստծոյ լոյսի մէջ: Աստուածամօր եւ սրբերի սրբապատկերները, ուրեմն, մեր առջեւ բացայայտում են նրանց փառաւորուած անձերի իրական դէմքը, որի միջոցով նրանք կարողացան հաճոյ լինել Աստծուն եւ վայելել Բարձրեալի յաւերժական երանութիւնը: Ա՛յլ խօսքերով ասած, իրենց սրբապատկերներում սրբերը պատկերուած եւ հաւատացեալների կողմից մեծարուած են իրենց երկնային կերպարանքի ներքոյ:

Ինչ վերաբերում է հրեշտակներին, «պաշտօններ ստանձնած այս հոգիներին, որոնք առաքւում են սպասաւորելու նրանց՝ ովքեր ժառանգելու են փրկութիւնը»³, Նոր Կտակարանը սահմանում է նրանց վարքը. «Տեսնելու էք երկինքը բացուած եւ Աստծոյ հրեշտակներին, որ բարձրանում ու իջնում են մարդու Որդու վրայ»⁴: Հին Կտակարանում, Աստուած Մովսէսին հրամայում է հրեշտակների կերպարանքով երկու արձաններ պատրաստել Ուխտի Տապանակի վրայ, որպէսզի նրանց միջով յայտնուէր եւ խօսէր Իսրայէլին. «Կը պատրաստես ոսկեայ կոփածոյ երկու քերովբէներ եւ կը դնես կափարիչի երկու ծայրերին: ... Ես քեզ կը յայտնուեմ այնտեղ ... կը տամ քեզ իմ պատուիրանները ... »⁵:

Հրեշտակների պատկերումը՝ մարդու կողմից Աստծոյ տեսութեան եղանակներից մէկն է, մարդու՝ որ այսպէս, անուղակի կերպով, փոխադրւում է աստուածային լոյսի մէջ եւ հոգու աչքերով հաղորդակցւում է Աստծոյ էութիւնից բխող շնորհին: Մարդկային կերպարանքով պատկերուած հրեշտակները հասանելի անձեր են, ըմբռնել կարողանալու համար մեզնից դուրս գտնուող աննիւթական աշխարհը, եւ արտայայտում են, իրենց առաւել ընկալելի դարձնող պատկերաւորման միջոցով, այն՝ ինչը որ անըմբռնելի ու անհասանելի է իրենց էութեան մէջ եւ մարդկանց համար հասկանալի է դառնում միմիայն հոգու հայեացքի եւ հոգեւոր փորձառութեան միջոցով, որ անցնում է տեսանելի իրականութիւններից այն կողմ: Այսպիսով, աստուածային բարութիւնը, որ հայելանում է հրեշտակների մէջ, կարող է դիտուել եւ մարդկանց համար դառնալ հիացումի, յափշտակութեան ու միսթիկ հայեցողութեան աղբիւր:

¹ Mansi XIII, 377; հմմտ. Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum. Definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Barcellona-Friburgo-Roma 1976, nrr. 600-601.

² Սբ. Յովհան Դամասկացի, *De sacris imaginibus oratio* 1, 19.

³ Եբր 1, 14

⁴ Յվհ 1, 51

⁵ Ելց 25, 18. 22

*****

Այսքանից հետեւում է՝ որ մարդը, Աստծոյ պատկերով ու նմանութեամբ ստեղծուած, Աստծոյ հետ իր յարաբերութեան ճշմարտութիւնը արտայայտում է նաեւ իր արո-եսոքաբիոքական գործերի Գեղեցկութեամբ: Իրական սրբազան արո-եսոքը, իրօք, բացայայտում է մարդու ներքին հոգե-ոգի գերառատ հարստութիւնը: Արուեստի միջոցով, երբ վերջինս հարազատ է ու գեղեցիկ, մարդկային հոգին վերանում է եւ մտնում հաւատքի ու երկրպագութեան մթնոլորտի մէջ, փառաւորելու համար Աստծոյ Խորհուրդը, որ Խորհուրդն է անսահման Գեղեցկութեան ու Սիրոյ:

Անշուշտ, գիտենք՝ որ ճշմարտութեան եւ սիրոյ գերագոյն Գեղեցկութիւնը յայտնուել է յանձինս Քրիստոսի, որպէս «Հօր փառքի ճառագայթում եւ կնիք նրա էութեան»¹: Յայտնուել է յանձինս Քրիստոսի, բայց որքան որ հնարաւոր է՝ պէտք է յայտնուի նաեւ մեզնում, քրիստոնէական առաքինութիւնների գործադրման շնորհիւ, լինելու համար այնպիսիք՝ ինչպիսիք Աստուած մեզ ստեղծել է. իր պատկերով ու նմանութեամբ:

Այստեղից հետեւում է՝ որ, խորքը խորքը, ամենամեծ արուեստագէտները Սրբերն են: Ծէսը նոյնպէս, ի միջի ալոց, մի նրբագոյն արուեստ է, որ ձգտում է ճիշտ այս նպատակին. հոգեպէս միշտ աւելի ու աւելի նրբացնել ու գեղեցկացնել մեզ Աստծոյ առաջ, որպէսզի Նա մեզնից իւրաքանչիւրի համար կարողանայ կրկնել. «Ահա իմ սիրելի որդին, որին հաճեցայ»²:

Այսպիսով, համառօտ ներկայացրինք սրբապատկերների վերաբերեալ Եկեղեցու ուղղափառ ուսմունքը: Սրբապատկերների հանդէպ որեւէ ա՛յլ մօտեցում հարազատ չէ Եկեղեցու Աւանդութեանը եւ զանազան անգամներ մերժուել է Եկեղեցու Հայրերի կողմից:

¹ Եբր 1, 3

² Մտթ 3, 17; 17, 5